

Єхнич А.В.

## Боротьба з корупцією: діяльність влади та громадський контроль

УДК 321.02

Єхнич А.В.,  
кандидат політичних наук,  
викладач кафедри  
політичних наук і права  
Південноукраїнського національного  
педагогічного університету  
імені К.Д. Ушинського

*У статті зроблено спробу комплексно проаналізувати значення взаємодії діяльності влади та громадського контролю у спільній боротьбі проти такого негативного явища, як корупція.*

**Ключові слова:** влада, громадський контроль, корупція, суспільство.

*В статье сделана попытка комплексно проанализировать значение взаимодействия деятельности власти и общественного контроля в совместной борьбе*

*против такого негативного явления, как коррупция.*

**Ключевые слова:** власть, общественный контроль, коррупция, общество.

*There is the value of co-operation of activity of power and public inspection in a general fight against such negative phenomenon as a corruption analysis in the article.*

**Key words:** power, social control, corruption, society.

Однією з найбільш гострих і складних проблем на шляху становлення України як незалежної демократичної, правової і соціальної держави залишається вирішення проблеми посилення боротьби з корупцією, хоча б у плані обмеження її масштабів. Сьогодні корупція вразила більшість сфер суспільного життя, посилює соціальну напругу, породжує у населення невпевненість у здатності влади здійснити організаційні та практичні заходи щодо подолання системної кризи. Корупція проникла у владні інституції, піймала у свої сіті чимало політичних і громадських діячів та значну частину державних службовців. На міжнародному рівні Україна набула репутації надзвичайно корумпованої держави, про що свідчить її незмінно високий рейтинг за рівнем корумпованості. Ефективна боротьба з корупцією потребує ґрунтовно розробленої державної політики, а також ефективної взаємодії органів державної влади із громадськістю. Тільки спільними зусиллями, прислухаючись до потреб суспільства, можна робити впевнені кроки на шляху протидії корупції.

Питанню боротьби з корупцією присвячена значна кількість наукових праць українських вчених: Л.І. Аркуші, А.В. Гайдука, О.О. Дульського, О.М. Джузі, О.Г. Кальмана, М.І. Камлика, М.І. Мельника, Є.В. Невмержицького, О.Я. Прохоренка, А.І. Редьки, О.В. Рогульського М.І. Хавронюка, а також зарубіжних науковців: Б.В. Волженкіна, О.І. Гределанда, М.В. Костеннікова, А.В. Куракіна, С.І. Роуз-Екерман та ін.

Термін «корупція» походить від двох латинських слів «correi» – обов'язкова причетність декількох представників однієї зі сторін до певної справи, та «rumperе» – порушувати, ламати, пошкоджувати, скасовувати [10, с. 153]. Так утворився самостійний термін «corrupterе», що означає участь в діяльності декількох (не менше двох) осіб, мета яких полягає у «псуванні», «руйнуванні», «пошкодженні» нормального розвитку судового процесу або процесу керування справами суспільства [7, с. 5].

У великому тлумачному словнику сучасної української мови подається кілька визначень поняття «корупція»:

– діяльність осіб, уповноважених на виконання функцій держави, спрямована на протиправне використання наданих їм повноважень для одержання матеріальних благ, послуг та інших переваг;

– пряме використання посадою особою свого службового становища для особистого збагачення;

– підкупність, продажність урядовців і громадських діячів [3, с. 1440].

У юридичному словнику Г. Блека корупція визначається як діяння, яке вчиняється з наміром надати деякі переваги, що несумісні з офіційними обов'язками посадової особи і правами інших осіб; діяння посадової особи, яка неправомірно використовує своє становище чи статус для одержання будь-якої переваги для себе або іншої особи в цілях, які суперечать обов'язкам і правам інших осіб [1, с. 4].

У ч. 1 Закону України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII корупцію визначено як використання особою, зазначеною у ч. 1 ст. 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних із ними можливостей для одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або, відповідно, обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у ч. 1 ст. 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних із ними можливостей [5, с. 156].

З'ясовуючи сутність корупції як складного суспільного явища, можна з упевненістю стверджувати, що, незважаючи на багаторазові спроби законодавців і дослідників дати повне та змістовне визначення поняттю «корупція», повного визначення сутності цього явища досі немає. Зважаючи на здатність корупції постійно розвиватися, перетворюватись у різні нові форми прояву, вдосконалюватися, пристосовуватися до наявної правової бази, визначення самого поняття «корупція» просто «не встигає» за його новими проявами та формами.

У сфері політичного життя держави поширення корупції може призвести до зміщення цілей полі-

тики від загальнонаціонального розвитку до забезпечення володарювання олігархічних угруповань. Важливо відзначити й те, що поширення корупції призводить до зниження політичної конкуренції в державі, а реальна політична конкуренція слугує противагою та обмежувачем для корупції в політичній сфері, з одного боку, і для політичного екстремізму – з іншого. Внаслідок цього знижуються шанси політичної стабільності. При цьому, з урахуванням інших умов, здійснюється плавний перехід від напівлегітимного лобізму до відвертої корупції [2, с. 529].

Корупція є одним із факторів, який «роз’їдає» і виборчу систему держави. Першопричиною цього є недосконалість виборчого законодавства, яке надмірно захищає депутатський статус, не забезпечує реальної залежності виборних осіб від виборців [4, с. 126].

Із правової позиції, у разі поширення корупції в державі дискредитується право як основний інструмент регулювання життя держави і суспільства. У суспільній свідомості формується думка про беззахисність громадян і перед злочинністю, і перед владою. Існування корупції у правоохоронних органах призводить до зміцнення організованої злочинності, яка, об’єднуючись із корумпованими групами чиновників і підприємців, посилюється все більше, оскільки має доступ до політичної влади і можливості для відмивання грошей. У результаті громадяни зневірюються у цінностях демократії, руйнуються демократичні інститути, ставиться під загрозу існування громадянського суспільства [6, с. 144].

Питання корупції в органах державної влади є однією з найгостріших проблем в Україні, без кардинального вирішення якої ефективний розвиток нашого суспільства неможливий. Негативний вплив корупції на розвиток України як демократичної держави полягає в тому, що її наслідки виявляються в усіх без винятку сферах суспільного життя, що підриває довіру громадян до держави та державних органів.

18 жовтня 2006 р. Верховна Рада України ратифікувала Конвенцію ООН проти корупції – загальний стратегічний інструмент подолання корупції. Цього самого дня ратифіковано Кримінальну конвенцію про боротьбу з корупцією, підписану від імені України 27 січня 1999 р., а також Додатковий протокол до цієї Конвенції. Однак положення Конвенції ООН проти корупції в Україні на внутрішньодержавному рівні реалізовані ще не повністю. Це пов’язано з тим, що імплементація міжнародно-правових норм в українське законодавство не може бути одночасною. Це тривалий і складний процес, де головною є спрямованість законотворчого процесу на виконання Україною своїх міжнародних зобов’язань у цій сфері.

Моніторинг виконання міжнародних інструментів щодо подолання корупції в Україні не може відбуватися без залучення громадськості. Ніколи пацієнт сам себе не продіагностує.

Саме тому всі міжнародні інструменти вимагають залучення громадянського суспільства як споживача послуг, що оцінюються, бо все-таки держава надає послуги, а суспільство є споживачем. І саме споживач повинен оцінювати, наскільки якісно надаються ці послуги. Обов’язкова участь громадськості у подоланні корупції визначена в Конвенції ООН проти корупції. У її положеннях наголошується, що ефективна реалізація антикорупційної політики держави має базуватися на комплексному застосуванні примусових, запобіжних та правоосвітницьких процедур, що може бути забезпечено винятково за умови спільної участі у цьому процесі органів влади та громадськості.

Громадський контроль – це контроль громадян та громадських об’єднань за відповідністю законодавству України діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, суб’єктів господарювання. Громадський контроль – це контроль суспільства за діяльністю чиновників та депутатів усіх рівнів.

Громадський контроль здійснюється через діяльність громадських об’єднань, пресу, консультативні дорадчі органи, створені при органах державної влади та органах місцевого самоврядування, а також через громадян.

Механізми громадського контролю реалізуються шляхом контролю за діяльністю органів влади й управління, за правоохоронними органами, за прийняттям органами влади рішень, за дотриманням законів, проведенням громадської експертизи проектів та чинних нормативно-правових актів, концепцій і програм із питань протидії корупції та врахуванням її висновків, шляхом обговорення проектів, участі у прийнятті рішень, внесення пропозицій, залучення до спільного розгляду звернень та скарг громадян інших громадських об’єднань, науковців, наукових установ для проведення громадських експертиз та висвітлення в засобах масової інформації результатів досліджень та перевірок.

Забезпечення доступу громадян та організацій до інформації про діяльність органів виконавчої влади України повинно здійснюватися на основі нормативно-правових актів, що регламентують порядок надання громадянам інформації про діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування, а також шляхом створення інтернет-сайту для оприлюднення інформації про діяльність органів виконавчої влади, зокрема щодо проектів, що готуються, нормативно-правових актів, включаючи проекти адміністративних інструкцій виконання державних функцій і надання

державних послуг, для їх публічного обговорення та одержання максимальної кількості зауважень і рекомендацій із цих питань.

Також необхідно передбачити доцільність створення Громадського центру антикорупційних технологій для об'єднання зусиль численних громадських організацій.

Стаття 13 Конвенції ООН визначає необхідність участі суспільства в заходах щодо запобігання протидії корупції, а для цього необхідно сприяти активному залученню інститутів громадянського суспільства, неурядових організацій та громадян до запобігання корупції та боротьби з нею [8, с. 20–48]. Ніхто не має жодних сумнівів щодо того, що без участі громадянського суспільства, громадського контролю за діяльністю влади та правоохоронних органів запобігання та протидія корупції – порожній звук.

Існує позитивно показовий світовий досвід ефективної співпраці державного і недержавного сектора в питаннях протидії корупції саме в тих державах, де раніше корупція сягала рівня ледь не офіційної державної політики. Наприклад, у Гонконгу в другій половині ХХ ст. створена незалежна від влади комісія боротьби з корупцією. До її обов'язків входило незалежне розслідування виявів корупції, розроблення і втілення організаційних, юридичних і адміністративних антикорупційних заходів, а також проведення широкої інформаційно-просвітницької кампанії. Діяльність комісії пильно контролюється структурами громадянського суспільства. У Сінгапурі поряд із спеціальним бюро з розслідування фактів корупції діють спеціальні наглядові комісії із представників громадськості. В Індії такі самі

функції виконує Національна спілка громадської дії [9, с. 11].

Таким чином, законодавство України визначило шлях взаємодії органів влади та органів місцевого самоврядування із громадськістю. Але нині немає чіткої стратегії взаємодії влади із громадськістю щодо подолання корупції як системного явища.

#### ЛІТЕРАТУРА:

1. Black N. Black Law Dictionary / N. Black. – N.Y., 1998. – 141 p.
2. Багрий-Шахматов Л.В. Уголовно-правовые и криминологические проблемы коррупции, теневой экономики и борьбы с ними : [учебное пособие] / Л.В. Багрий-Шахматов. – О. : Латстар, 2001. – 529 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К. : Перун, 2003. – 1440 с.
4. Голина В.В. Єдність загальносоціального і спеціально-кримінологічного попередження економічної злочинності / В.В. Голина // Проблеми боротьби зі злочинністю у сфері економічної діяльності : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків. 15–16 грудня 1998 р.). – Х., 1999. – С. 124–130.
5. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII // Офіційний вісник України. – 2014. – № 87. – Ст. 2474.
6. Зелінський А.Ф. Корислива злочинна діяльність / А.Ф. Зелінський, М.Й. Коржанський. – К. : Генеза, 1998. – 144 с.
7. Камлик М.І. Корупція в Україні / М.І. Камлик, Є.В. Невмержицький. – К. : Знання ; КОО, 1998. – 65 с.
8. Конвенція ООН проти корупції від 31 жовтня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 49. – С. 20 48.
9. Невмержицький Є.В. Правові засади протидії корупції : [навч.-метод. комплекс для студентів магістратури] / Є.В. Невмержицький. – К. : НАПУ, 2008. – 31 с.